

“C’est magnifique ... mais imparfait” : De vervoersnetwerken van de ‘Huilleries du Congo Belge’ in Belgisch-Congo (1919-1939)

De H.C.B. werd in 1911 opgericht na een akkoord tussen het Engelse ‘Lever Brothers’, en de Belgische koloniale autoriteiten. Na jaren onderhandelen bereikten deze twee actoren een akkoord rond de exploitatie van oliepalmen in Belgisch-Congo. Het werkgebied van de onderneming was immens, de exploitatie-activiteiten concentreerden zich in vijf concessiegebieden met een totale oppervlakte van 750.000 hectare. In de conventie werd onder andere bepaald dat de onderneming op eigen kosten wegen, kanalen, spoorwegen en andere transport- of communicatiemiddelen moest voorzien. De reden is tweevoudig. Enerzijds was de realisatie van goede transportnetwerken van cruciaal belang voor het ‘koloniaal project’. Maar in de beginperiode van Belgisch-Congo was het koloniaal bestuur niet te vinden voor het idee dat zij verantwoordelijk moest zijn voor de ontwikkeling van en controle op het vervoer. Anderzijds waren er op het moment dat de ondernemingen de activiteiten aanving nauwelijks adequate transportnetwerken beschikbaar om de palmvruchten en palmolie te vervoeren van de concessies naar de verwerkingsplaatsen en uiteindelijk naar de zeehaven Matadi van waaruit deze grondstof wereldwijd werd geëxporteerd.

Tijdens het interbellum wist de H.C.B. zich op te werken tot één van de belangrijkste palmolieproducenten én de grootste private vervoerder van Belgisch-Congo. De positie van de H.C.B. en hun vervoersnetwerken binnen Belgisch-Congo hebben tot nu toe weinig aandacht gekregen. Ondanks enkele belangrijke onderzoeken uit de jaren ‘60-70 blijven er verschillende hiaten in de kennis bestaan. Het onderzoek naar wegeninfrastructuur is zeer gelimiteerd en het interbellum heeft aanzienlijk minder aandacht gekregen dan de Congo-Vrijstaat periode. Het vervoer door particulieren, waaronder de H.C.B. valt, is nog geen onderwerp geweest van een diepgaande studie. In sommige gevallen wordt het zelfs compleet genegeerd. Nochtans waren de private vervoerders een essentiële schakel in de ontwikkeling van de koloniale extractie-economieën.

Dit onderzoek komt voort uit een gestructureerde analyse van het koloniaal overheidsarchief, aangevuld met bronnen uit het Algemeen Rijksarchief 2 en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. In de eerste plaats werden de jaarlijkse rapporten van de H.C.B. geconsulteerd. Aanvullend daarop werd de uitvoerige briefwisseling tussen de H.C.B. en het Ministerie van koloniën, andere palmolieproducerende bedrijven, en publieke vervoerder Unatra/Otraco bestudeerd. Aankoop- en vervoerscontracten, tezamen met publicaties van ingenieurs en reisverslagen van bedrijfsmedewerkers werden aanvullend gebruikt.

Het onderzoek brengt een feitelijke reconstructie van de uitbouw van transportnetwerken door de H.C.B., en nieuwe inzichten over de veranderende relatie tussen de bedrijfs- en politieke wereld tijdens het interbellum.